

VERSLAG VELDLOPEN BRUINDERINKWEG HENGELO 21 MAART 2013.

Locatie:

Op het perceel van de heer: Maalderink, Bruinderinkweg 1 Hengelo.

Inleiding:

De archeologische werkgroep Zelhem, onderdeel van de oudheidkundigenvereniging Salehem, streeft er naar op minstens een maal per jaar in de directe omgeving een veldloop (Landesaufnahme) te houden. De werkgroep bestaat alleen uit vrijwilligers.

Dit jaar is gekozen voor de locatie aan de Bruinderinkweg te Hengelo (G), en wel om de volgende redenen:

- Op deze locatie heeft vroeger het kasteeltje Averenk gestaan.
- Het is ook de vermoedelijke plek waar Widapa heeft gelegen volgend de akte van 801, waarin Liudger een stuk grond in ontvangst heeft genomen. Het Widapamonument staat op steenworp afstand.
- Op deze locatie vond historicus Ed Harenberg een scherf uit de 8^e eeuw.

Doel en vraagstelling:

Het doel van het veldlopen op deze locatie is:

- aan te tonen waar precies het kasteeltje heeft bestaan.
- aan de hand van de gevonden scherven aan tonen dat hier in de 8^e eeuw bewoning was.

Deelnemers

- De 11 deelnemende vrijwilligers van archeologische werkgroep Zelhem. (Zij zijn allen tevens lid van de AWN.)
- Dick Nijhof, die de vrijwilligers bijstond met zijn metaldetector.
- Verslag, Job de Gelder.
- Kaartmateriaal en beschrijving, Sikke Postma.
- Boringen en beschrijving, Sikke Postma en Nico van Dalssen.
- Foto's vondsten metaldetector, Dick Nijhof.
- Foto's vondstmateriaal, Job de Gelder.

Informatie over de locatie

Averenk was een klein kasteeltje met twee bijgebouwen en een gracht. Bekend is dat het kasteeltje een klokkentoren bezat (F. Schreuder, 1000 jaar Hengelo). De naam is afgeleid van Over-Enk.

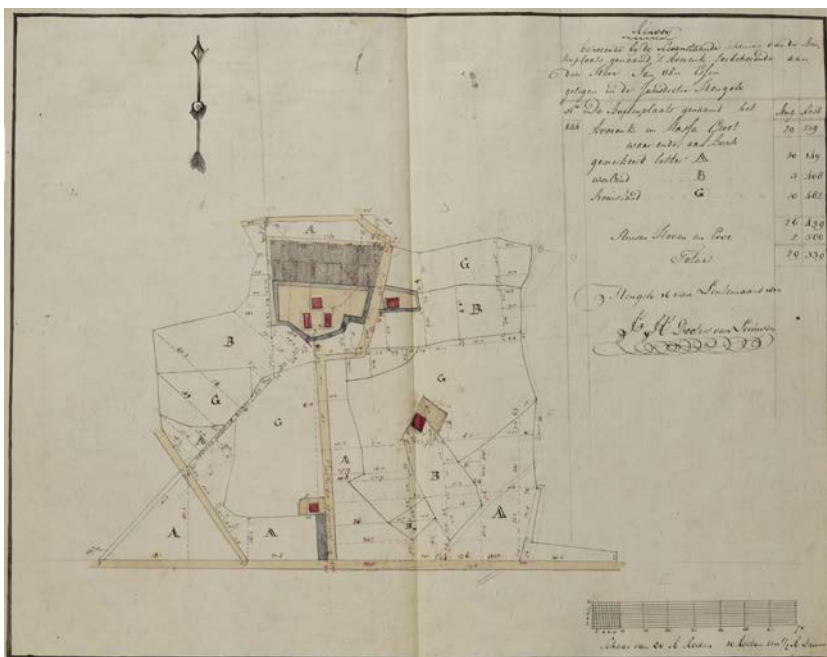
Het kasteeltje Averenk werd bewoond (of was eigendom van) door Roelof Hendrick van Munster. Het was een Zutphense leen. In 1378 wordt een Berent 't Averenge genoemd, in 1484 Steven van Kervenheim en in 1727 wordt Johan van Essen genoemd. De laatste eigenaar was jonkheer Steengracht van Duivenvoorde. Omstreeks 1874 wordt het kasteeltje tot de grond toe afgebroken. Schreuder schrijft in 1963 dat het kasteeltje "dicht bij de tegenwoordige boerderij Brunderink heeft gestaan". In 2013 is ook deze boerderij verdwenen.

Opgemerkt moet worden dat een Roelof van Munster, drost van Drenthe, in 1509 een huis/boerderij kocht van Claas Roeper ten westen van Meppel. Het goed had de naam de "Kinckhorst". Erik van de Kuijl heeft is een van de auteurs van het boekje "Kasteel de Kinckhorst" .

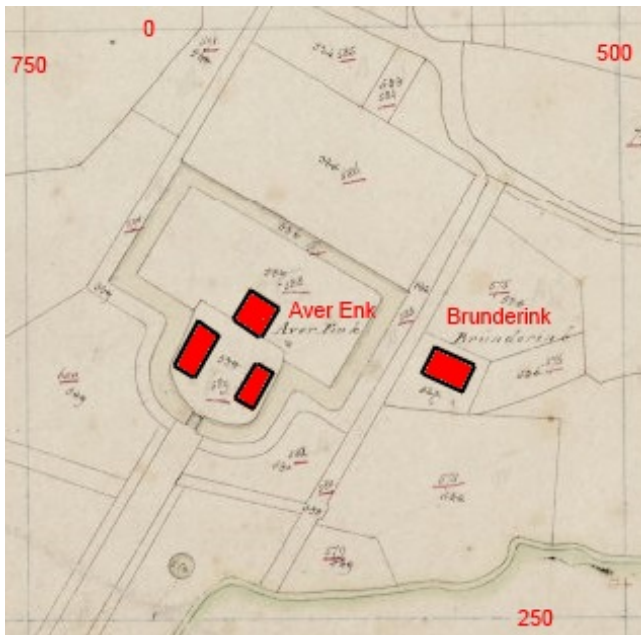
Boerderij Brunerdink (ook *huis* Brunerdink genoemd) werd bewoond door Hardenberchs kinderen. Evenals het Averenk was dit ook een Zutphense leen. In 1378 wordt genoemd Rycquijn Brunryng, in 1417 Johan Stenerdinck, in 1644 Christina van Hardenberch als echtgenote van jonker Sondach van Munster. Als laatste in 1727 Johan van Essen.

Hieronder de kaart van het Aver Enk uit het Maatboek van Hengelo van 1810. Tevens een bewerkt stukje van de kadasterkaart van ca. 1822.

Bij vergelijking is de ligging en vorm van de gracht in 1810 iets anders dan in 1822. De vorm van 1822 is aangehouden bij de boring dieper in het veld. Dus haaks op de weg. In 1810 is dat niet zo. Vergeleken met de kaart uit 1810 zouden we dan te noordelijk en te westelijk buiten de gracht zijn uitkomen, wat ook wel kan kloppen. Uit de boringen zou je kunnen concluderen dat de gracht in een soort del of verlaging heeft gelegen, die later is opgevuld. Mogelijk is het talud ook erg flauw en breed uitgegraven.



Figuur 1, situatie kasteel Averenk



Figuur 2, uitsnede

Ter informatie bijgaand volgende kaarten:

1. een uitsnede uit de eerste kadasterkaart van omstreeks 1820-1830 met het Aver Enk. Dit is tussen de horizontale en verticale lijnen een stuk van 250x250 m. De afstanden werden in die tijd, met stukken ketting van een bepaalde lengte, en door hoekmeting, gemeten vanaf de kerktoeren. De Aver Enk lag dus in het stuk dat tussen 500 en 750 westelijk, en 0 tot 250 m zuidelijk van de Hengelose kerktoeren lag. Foutjes zijn dus mogelijk.

2. een uitsnede uit de stafkaart van rond 2000 van Hengelo en omgeving. Hierin heb ik bij benadering de locatie van het stuk van 250x250 m uitgezet. Dit moest met een liniaal over het beeldscherm. Dus ook hier kleine foutjes mogelijk.

3. een uitsnede uit de stafkaart van ca. 1x1 km, waarin het stuk van 250x250 m is aangegeven. In een tekenprogramma heb ik het stuk uit de oude kadasterkaart over de stafkaart gelegd. Het klopte niet precies (mm verschil), maar na een beetje schuiven kwam het vrij goed uit met de wegen en het water, en heb ik de gegevens van de kadasterkaart op de pc overgetrokken op de stafkaart.

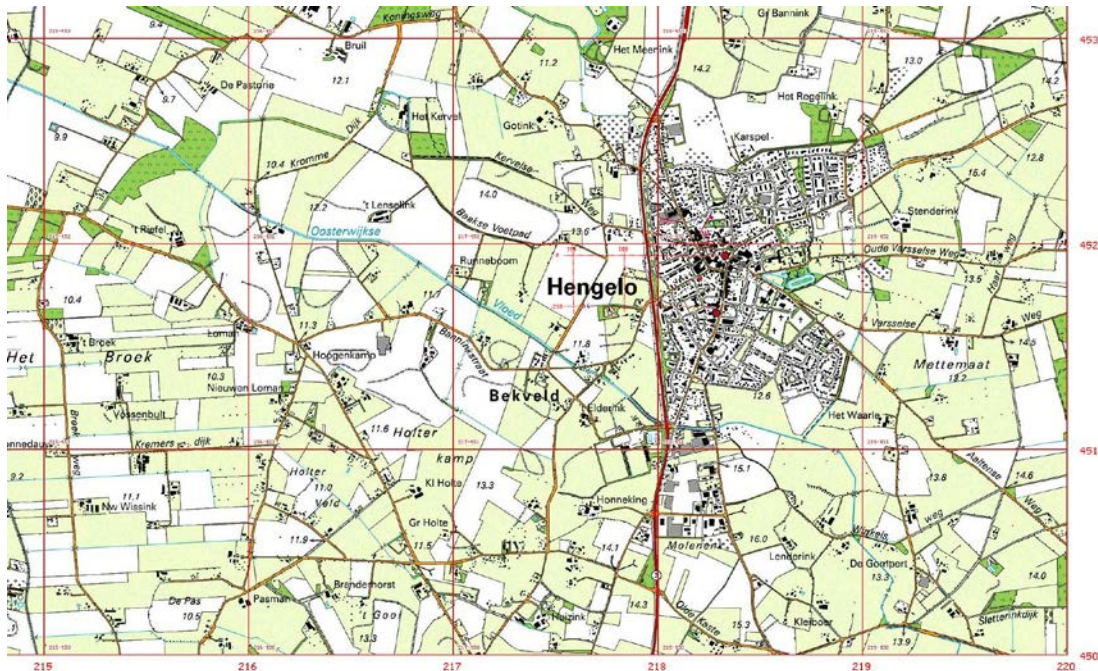
Het ziet er naar uit dat het eerste stuk van de Brunderinkweg overeen komt met de weg naar de Aver Enk, maar dat het verdere deel precies over de plattegrond van het "kasteeltje" loopt.

Misschien is de oude omgrachting nog terug te vinden. Het zou leuk zijn om de boor en het meetgereedschap mee te nemen. Een vast punt om van te meten lijkt mij mogelijk de kruising van het verlengde van de sloot (oud gekanaliseerd deel van de oorspronkelijke Oosterwijkse Vloed?) met de weg. Als je zo'n 125 m vanaf die kruising de Brunderinkweg verder vervolgt, zou je zowel ca. 45 à 50 m links als rechts in het veld op de gracht kunnen stuiten. (mijn ruwe benadering)

Informatie van Internet

Op de site van Oud Zelhem kunt u op het onderwerp *boerderijen* klikken. Daarna klikt u op: "Als u hier klikt wordt de navigatie van de boerderijen verwisseld met die van Hengelo." Aan de rechterzijde kunt u klikken op *Averenck*. Deze boerderij geeft informatie over de locatie

Kaarten van de omgeving



Figuur 3, kaart omgeving Hengelo



Figuur 4, uitsnede kaart Hengelo

Vondsten met de metaaldetector

Dick Nijhof heeft het gehele terrein belopen met de detector. De precieze plekken van de vondsten zijn niet aangetekend.



Figuur 5, knoop



Figuur 6, munt 1



Figuur 7, munt 2



Figuur 8, munt 3



Figuur 9, overzicht vondsten met de metaaldetector



Figuur 10, munt 4

Vondstresultaten van het veldlopen

De vondsten zijn gedaan op een klein gedeelte langs de Bruinderinkweg. Bij het spoelen van het materiaal viel op dat in het spoelzand geen glimmer voor kwam. De scherven zijn daarna gesorteerd op materiaalsoort en periode. De onderscheiden vondsten zijn alle gefotografeerd. Voor determineren van een aantal scherven heb ik Erik van de Kuijl gevraagd om advies. Voor het gevonden natuursteen en andere, niet definieerbare scherven, heeft Peter Venema advies uit gebracht.



Figuur 11, vuurkets (1700-1800)



Figuur 12, scherven kogelpot, 8e eeuw



Figuur 13, Rijnlants aardewerk, steengoed gemaakt op draaischijf (1400-1600)



Figuur 14, Glas; flessen, potjes en schalen



Figuur 15, plavuizen



Figuur 16, pijpenkoppen uit verschillende perioden



Figuur 17, Westerwald (1500-1700)



Figuur 18, natuursteen

Het natuursteen is door Peter Venema onderzocht.
Zie hieronder zijn brief met bevindingen.

Hoi Job,

Vandaag heb ik je steentjes schoongemaakt, met zoutzuur behandeld en onder het stereomicroscop bekeken. Daarbij kwam ik tot de volgende ontdekkingen:

1. Bol, lichtgeel steentje, lengte 4 cm, bruist op met verdund zoutzuur. Kalksteen met enkele witte schelpresten en donkere kleine kristalletjes.
2. Plat, grijs, vlij glad steentje met een dikte van 5 mm en een lengte van 4,5 cm. Bruist ook op. Gelaagde kalksteen met vage afdrukken van kleine kubusvormige pyrietkristallen.
3. Bruingrijze, platte steen van 6 cm lengte en een dikte van 7 mm. Zeer onzuivere zandsteen met pyrietputjes en een rechte kwartsader. Grauwacke of misschien arkose.
4. Grijs, gebogen scherf van enigszins gelaagd aardewerk, met gebogen rand en duidelijk sporen van de draaischijf. Lengte 6 cm, dikte tot 8 mm. De inwendige diameter van de pot heb ik berekend, waarbij ik uitkwam op 21 cm.
- 5 en 6. Scherven van rood aardewerk, mogelijk van een bloempotje en een dakpan.
7. Donkerbruin steente van 1,5 cm lengte. Dit bestaat geheel uit vrije kwarts kristalletjes. Waarschijnlijk gangkwarts, mogelijk uit een grauwacke.
- 8 en 9 Dunne plaatjes grijsbruine steen, resp. 3,5 cm en 4 cm lang, dikte resp. tot 6 mm en 2,5 mm. Eveneens grauwacke.
10. Hard, roze grijs steentje met fijne donkere stipjes. Lengte 1,5 cm, dikte tot 5 mm. Kwarts met verspreide glimmerplaatjes.
11. Krom bruingrijs steente met een randje van kwarts. Lengte 2,5 cm. Ook grauwacke.

De grauwacke-steentjes komen waarschijnlijk uit Duitsland, bijvoorbeeld Sauerland of het Rijngebied.

Groeten,

Peter



Figuur 19, dierlijk materiaal, niet nader onderzocht



Figuur 20, aardewerk, recent materiaal



Figuur 21, vlakglas



Figuur 22, ijzer resten



Figuur 23, tijgerbruin uit Raeren (B), (1500-1700)



Figuur 24, verbrand materiaal



Figuur 25, obsidiaan, waarschijnlijk tijdens het kunstmeststrooien op het land gestort, of gebruikt als wegverharding



Figuur 26, Hafnerwaar, geelbruin met loodglazuur (1500-1600)



Figuur 27, pijpafdruk, recent materiaal



Figuur 28, steengoed, gedraaid aardewerk



Figuur 29, steengoed, gedraaid aardewerk



Figuur 30, steengoed, Siegburg, oa. Jacobakannetje (1300-1600)

Boringen

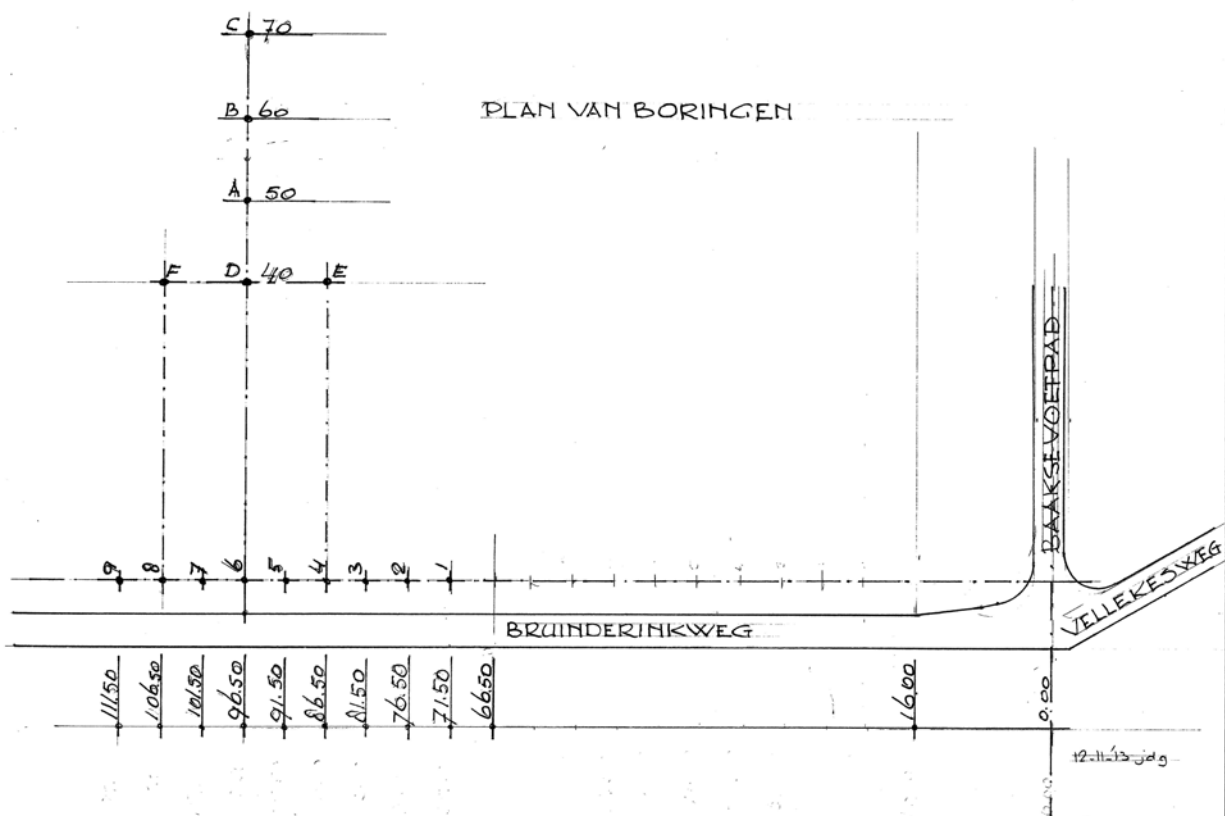
De boringen zijn er op gericht om het verloop van de gracht in kaart te brengen. Als leidraad is het kaartmateriaal van het kasteel genomen dat Sikke Postma op de topografische kaart heeft geprojecteerd. Zie fig.1 en fig.2.

Bij de boringen blijkt dat tot ca. 0.40m het terrein een laag grijsbruin zand bevat. Bij boring 6 loopt deze zandlaag door tot ca. 1.00m. De naastgelegen boringen geven een verloop naar ca. 0.60m onder het maaiveld weer. Boring 7 geeft op een diepte van 1.20-1.40 donkerbruin zand aan, dat zou een verstoring kunnen zijn. Daaronder (1.40-160) begint een laag met roodgeel zand.

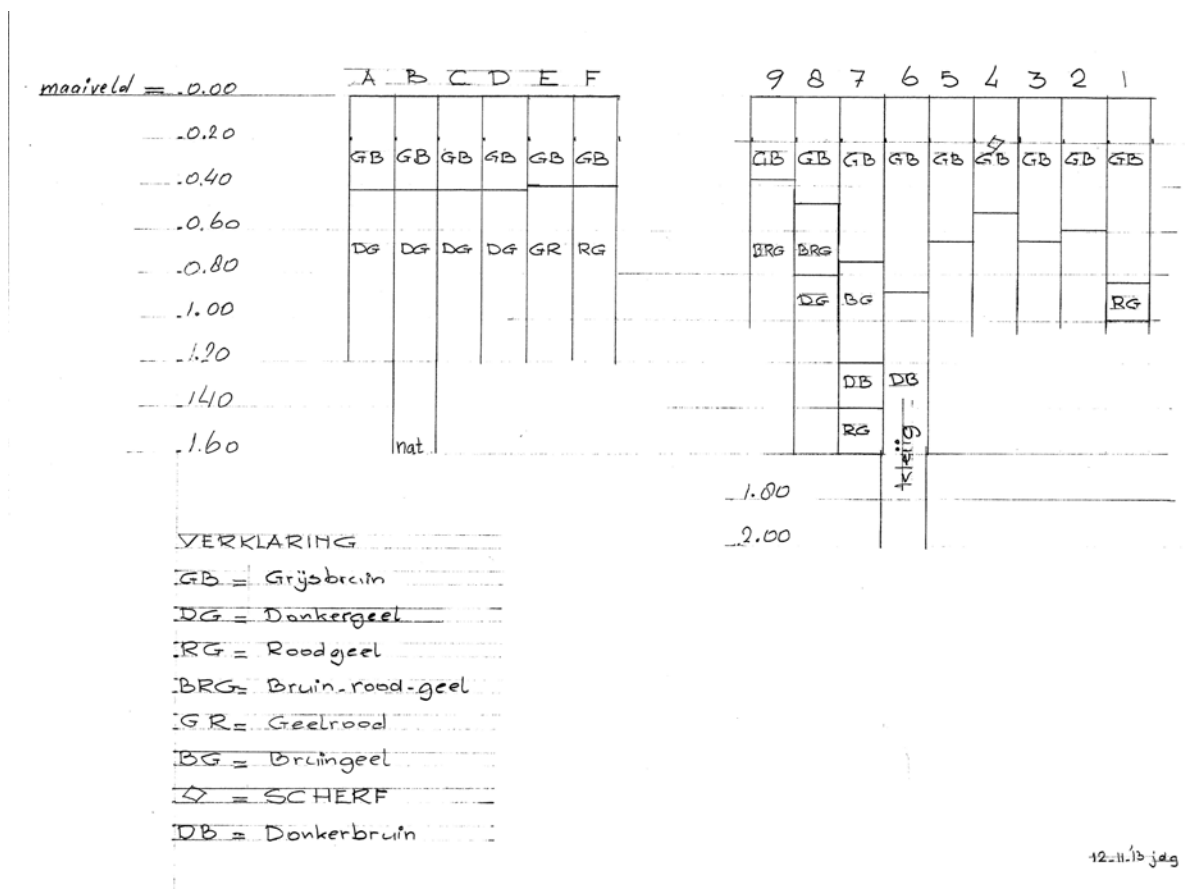
Bij boringen A t/m F heeft volgens de heer Maalderink vroeger een zandkopje gelegen. Het terrein is later geëgaliseerd. De hoogte van het maaiveld langs de Buinderinkweg is bij de aanleg en asfalteren van de weg, ook aangepast.

De aanzet van de gracht is direct terug te vinden langs de weg, boring 6. Verwacht werd dat de boringen A t/m F ook dat als resultaat zouden geven, helaas.

Hieronder is het plan van boringen aangegeven, alsmede de boorstaten met verklaring.



Figuur 31, plan van boringen



Figuur 32, boorstaten

Dank

Tenslotte willen we de heer Maalderink bedanken voor zijn bereidwilligheid het land te onderzoeken.

Conclusie

Boringen:

Boring nr. 6 laat zien dat het grondverloop op deze plaats anders is. We mogen aannemen dat bij deze boring de gracht heeft gelopen. De boringen A t/m F geven dit grondverloop niet weer. Om de gracht beter te kunnen lokaliseren zijn meerdere boringen nodig. Als we de situatietekening bekijken zal de gracht zich ook aan de overkant van de weg zich hebben voortgezet. Dit terrein is eigendom van de boomkwekerij Bosman. Willen we ook daar de gracht aan tonen dan zal ook aan de firma Bosman toestemming moeten worden gevraagd.

Resultaten van het veldlopen:

Aan de hand van de scherven (fig. 12) van een kogelpot uit de 8^e eeuw is aangetoond dat al in deze periode op deze locatie bewoning is geweest. Ook de andere vondsten geven aan dat deze bewoning permanent is geweest.

De locatie laat zien dat er veel materiaal aanwezig is. Op het terrein aan de overkant van de weg is nog niet gezocht. Het kasteel besloeg ook dit perceel. In overleg met de firma Bosman zouden we ook dat perceel een keer willen bekijken.

Kortom dit is een zeer interessant terrein, dat zeker nog een keer belopen moet worden.

Datum en versie verslag: 14 november 2013 versie 0.1
jdg.